

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра етнології і археології

ДРОГОБИЦЬКА ОКСАНА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
НАУКОВИЙ СЕМІНАР
«ВІЗУАЛЬНА ІСТОРІЯ В ШКІЛЬНИХ КУРСАХ»
для студентів IV курсу
спеціальності «014.03 Середня освіта (Історія)»**

**Івано-Франківськ
2019**

Дрогобицька О. Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи з дисципліни Науковий семінар «Візуальна історія в шкільних курсах» для студентів IV курсу спеціальності «014.03 Середня освіта (історія)». Івано-Франківськ, 2019. 35 с.

Рецензенти:

Винник Н.М., кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету;

Солонець І.Ф., кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології і археології Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Методичні рекомендації з дисципліни Науковий семінар «Візуальна історія в шкільних курсах» розроблені для студентів спеціальності «014.03 Середня освіта (історія)» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Вони включають опис навчальної дисципліни, плани практичних занять, методичні рекомендації для самостійної роботи, індивідуальні завдання (візуальний проект), критерії оцінювання знань студентів, рекомендовану навчальну та спеціальну літературу, інтернет-ресурси.

Навчальна дисципліна «Візуальна історія в шкільних курсах» зорієнтована на засвоєння і застосування студентами спеціальності «014.03 Середня освіта (історія)» теоретичних знань з «візуальної історії», усвідомлених умінь і навичок, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти.

*Рекомендовано до друку кафедрою етнології і археології
Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
протокол №6 від 21.11.2019 року*

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
протокол №4 від 9.12.2019 року*

© Дрогобицька О., 2019 рік
© ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника», 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	8
САМОСТІЙНА РОБОТА.....	18
ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	20
ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	21
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	32-35

ВСТУП

Мета курсу – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) з дисципліни «Візуальна історія в шкільних курсах»; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов; формування професійних компетентностей майбутніх учителів історії і суспільствознавчих предметів з фаховими інтересами до впровадження інноваційних технологій з метою безперервного подальшого навчання та підвищення професійного рівня, що забезпечить високий рівень їх конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці; виховання високоморальних, патріотичних, освічених особистостей, спроможних вносити істотний вклад у майбутнє як регіону, так й України.

Основні цілі курсу:

подати студентам системні, комплексні знання з проблем теорії та методології візуальних досліджень; розвинути навички роботи з аудіо та відео матеріалами, зображувальними джерелами; навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності знання, отримані у ході вивчення курсу; виробити в майбутніх вчителів навички самостійних оцінок і власних суджень із розглянутих історичних проблем; сприяти вихованню у студентів толерантності, національно-патріотичних почуттів, поваги до загальнолюдських цінностей.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

– основні тенденції і закономірності історичного поступу України в ХХ – на початку ХХІ ст.; проблематику ролі й місця людини в історичному процесі, діяльність історичних осіб. Самостійно оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції у державі та світі, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, а також освітні проблеми; формувати політичну культуру, ініціативу і підприємливість (D 22);

– принципи пошукової роботи, а також наукових і науково-педагогічних досліджень в галузі візуальної історії та методики викладання історії; застосовувати міждисциплінарний підхід (D 25);

вміти:

– аналізувати основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки, теоретичні основи візуальної історії, теоретичні і практичні основи навчання історії і суспільствознавчих предметів ін.; орієнтуватися на їхні сучасні досягнення (D 18);

– організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію візуальних історичних джерел або інформації методичного характеру, зокрема із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (D 19).

Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність:

Володіти основними теоріями та концепціями сучасної історіографії та джерелознавства з візуальної історії; володіти термінологією і науковою періодизацією, шляхами інституалізації візуальної історії (С 1);

Фахові компетентності:

Наявність системи знань основних теорій та концепцій сучасної історіографії, основних джерел із дисципліни, вміння їх критично аналізувати, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості (С 26);

Здатність використовувати знання, уміння і навички з дисципліни «Візуальна історія в шкільних курсах», спеціальних історичних дисциплін для розв'язання конкретних задач у професійній діяльності учителя історії і суспільствознавчих предметів (складати таблиці, схеми, різні типи планів, готувати роздатковий матеріал, електронні бази аудіо та відеоінформації) (С 27);

Розуміти значення культури як форми людського існування, поважати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва, а також проводити діяльність, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини, в тому числі і візуальних джерел (історичних картин, листівок, аудіо та відеоматеріалів) у навчальних, наукових і просвітницьких цілях (С 28);

Здатність порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб вітчизняного і всесвітньо-історичного масштабу; визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб, соціальних груп (С 32).

Програма курсу передбачає проведення практичних занять. Окремі питання, необхідні для засвоєння студентом, виносяться на самостійне опрацювання. Основними формами контролю самостійної роботи є: письмові та усні опитування студентів, проведення контрольної роботи, підготовка презентацій.

Курс розроблено із врахуванням новітніх досліджень з візуальної історії. Оволодіння теоретичними основами курсу має неабияке значення для підготовки сучасного висококваліфікованого вчителя історії і суспільствознавчих дисциплін.

Даний методичний посібник включає:

- основні теми практичних занять;
- завдання до самостійної роботи;
- теми індивідуальних завдань;
- критерії оцінювання знань студентів;
- список рекомендованої літератури.

Основні теми практичних занять для студентів складені в тій кількості, яка передбачена навантаженням з даного курсу. Практичні заняття можуть проходити у формі колоквиуму, диспутів, доповідей із повідомленням.

Система **оцінювання знань студентів** передбачає поточний контроль знань, контрольну роботу та індивідуальне завдання.

Список рекомендованої літератури включає обов'язковий перелік, а також додаткову літературу, інтернет-ресурси, ознайомлення з якими дозволить краще засвоїти матеріал курсу.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Наочні засоби на уроках історії						
Тема 1. Вступ до дисципліни «Візуальна історія в шкільних курсах»	2		2			
Тема 2. Наочні засоби навчання історії	2		2			
Тема 3. Образотворча наочність на уроках історії	10		2			8
Разом за змістовим модулем 1	14		6			8
Змістовий модуль 2. Візуальний проект						
Тема 4. Навчальні відео та аудіо-матеріали на уроках історії	8		4			4
Тема 5. Умовно-графічна наочність	5		2			3
Тема 6. Індивідуальний візуальний проект	18		2			16
Разом за змістовим модулем 2	31		8			23
Разом годин	45		14			31

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усьо-го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Наочні засоби на уроках історії						
Тема 1. Вступ до дисципліни «Візуальна історія в шкільних курсах»	2					2
Тема 2. Наочні засоби навчання історії	2					2
Тема 3. Образотворча наочність на уроках історії	10		2			8
Разом за змістовим модулем 1	14		2			12
Змістовий модуль 2. Візуальний проект						
Тема 4. Навчальні відео та аудіо-матеріали на уроках історії	8					8
Тема 5. Умовно-графічна наочність	5					5
Тема 6. Індивідуальний візуальний проект	18		2			16
Разом за змістовим модулем 2	31		2			29
Разом годин	45		4			41

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1.

Вступ до дисципліни

«Візуальна історія в шкільних курсах».

1. Основні поняття візуальної історії. Природна монументальна наочність.
2. Поняття «історичне (цифрове) зображення». Предметна наочність.
3. Інституалізація візуальної історії.
4. Візуальна історія в школі як інструмент для розвитку критичного мислення учнів.

Студенти мають засвоїти основні поняття візуальної історії. Природна монументальна наочність (монументальні пам'ятники минулого і пам'ятні місця: піраміди Стародавнього Єгипту, Колізей, сакральні пам'ятки Прикарпаття тощо). Поняття «історичне (цифрове) зображення». Предметна наочність – предмети матеріальної культури (археологічні знахідки, речові залишки: знаряддя праці, зерна, плоди, кістки, грошові знаки, зброя, прикраси та ін.); спеціально виготовлена предметна наочність (макети, моделі, реконструкції предметів побуту, праці).

Література:

Богачик Т. Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін // Історія України. – 2005. – № 44. – С. 4 – 6.

Ковалевська О. Візуальні дослідження та іконографія: проблема розмежування об'єкта, методу та понятійно-категоріального апарату // Спеціальні історичні дисципліни. – 2013. – № 22. – С. 296 – 304.

Козлова Н. Карта на уроках історії // Історія та правознавство. – 2007. – № 12. – С. 8 – 10.

Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Посібник учителя. – Харків, 2006. – 96 с. Електронний ресурс: https://miliza7.ucoz.ru/Technologia/Levitas_F_L_Metodika_vikladannya_istoriyi.pdf

Рачков Є. Методи та підходи візуальної історії: аналіз історіографії // Харківський історіографічний збірник. – 2015. – Т. 14. – С. 27 – 41. Електронний ресурс: <https://periodicals.karazin.ua/historiography/article/view/7516>

Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна потреба // Історія в школах України. – 2007. – №4. – С.13 – 15.

Яковенко Г. Методика навчання історії: Навчально-методичний посібник. – Харків: 2017. <http://dSPACE.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1656/1/pdf>

Заняття 2.

НАОЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

1. Класифікація наочних засобів навчання.
2. Правила відбору наочних посібників.
3. Правила демонстрації наочності.
4. Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Охарактеризуйте прийоми роботи з наочністю за планом: назва прийому; історичні факти, що розкриваються; дії, що складають прийом; засоби навчання; роль прийому в організації пізнавальної діяльності та формування історичних знань. Класифікація наочних засобів навчання. Образотворча наочність (навчальні картини, репродукції). Умовно-графічна наочність (схематичні малюнки, карти, аплікації, схеми, графіки, діаграми, друковано-роздатковий матеріал). Технічні засоби навчання – кінофільми (кінофрагменти), діафільми, діапозитиви, аудіозаписи, авторські відеозапису, компакт-диски.

Література:

Козлова Н. Карта на уроках історії // Історія та правознавство. – 2007. – №12. – С. 8 – 10.

Курилів В. Методика викладання історії: Навч. посібник. – Львів, Торонто: Світ, 2003. – 248 с.

Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Посібник учителя. – Харків, 2006. – 96 с.
https://miliza7.ucoz.ru/Technologia/Levitas_F_L_Metodika_vikladannya_istoriyi.pdf

Нетеча С. Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках історії // Історія України. – 2006. – № 10. – С. 13.

Желіба О. Використання таблиць на уроках історії в 10 – 11 класах // Історія в школах України. – 2001. – №4. – С. 3 – 4.

Желіба О. Використання таблиць на уроках історії в 10 – 11 класах // Історія в школах України. – 2001. – №5. – С. 28 – 32.

Таган Л. Використання схем-таблиць на уроці: нові підходи // Історія та правознавство. – 2007. – №27. – С. 2 – 6.

Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна потреба // Історія в школах України. – 2007. – №4. – С.13 – 15.

Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція й картографічні вміння та навички у шкільних курсах історії // Історія в школах України. – 2008. – №5. – С. 25 – 30.

Яковенко Г. Методика навчання історії: Навчально-методичний посібник. – Харків: 2017.

<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1656/1/pdf>

Заняття 3.

ОБРАЗОТВОРЧА НАОЧНІСТЬ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

1. Види образотворчої наочності.
2. Історичні картини та портрети як джерело.
3. Агітаційні плакати як історичне джерело.
4. Використання карикатур і фото у навчанні історії.

Види образотворчої наочності: твори історичного живопису, навчальні картини з історії, ілюстрації, фотознімки, портрети, карикатури. Сюжетні, типологічні, описові картини та історичні портрети. Історичні картини та портрети як джерело. Агітаційні плакати як історичне

джерело. Використання карикатур і фото у навчанні історії. Друковані засоби навчання: настільні (ілюстрації підручника, атласи, роздаткові матеріали), а також настінні (карти і картини).

Завдання: здійсніть презентацію на тему «Агітаційні плакати радянської доби», «Агітація і пропаганда в УПА: плакати, листівки, облігації», «Івано-Франківськ на старих листівках».

Література:

Бережна Т. Карикатура як особливе джерело історичної інформації. <http://journal.osnova.com.ua/article/70802->

Ковалевська О. Візуальні дослідження та іконографія: проблема розмежування об'єкта, методу та понятійно-категоріального апарату // Спеціальні історичні дисципліни. – 2013. – № 22. – С. 296 – 304.

Ковалевська О. Зображення крізь віки: іконографія козацької старшини XVII – XVIII ст.: у 2 ч. – К., 2014. – Ч. 1: Монографія. – 314 с.; Ч.2: Додатки. – 330 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-7358-0/978-966-02-7358-0.pdf>

Ковалевська О. Іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві XX – початку XXI ст. – К., 2013. – 420 с. <http://resource.history.org.ua/item/0009091>

Комаров Ю. Запам'ятовується назавжди! (З практики використання політичних карикатур у шкільному викладанні історії // Історія в школах України. – 2004. – №1. – С. 15 – 20.

Комаров Ю. Мить, зупинись! Ти – історична! (З досвіду використання фотоматеріалів на уроках історії) // Історія в школах України. – 2006. – №4. – С. 15 – 20.

Короткова М. В., Студеникин А.Т. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 192 с. Електронний ресурс:

https://pozdnyakova.ucoz.ru/Praktikum/7-8/korotkova_studenikin_metodika_prepodavaniya_istori.pdf

Суховарова-Жорнова О. Методи дослідження історичних портретів XVII – XVIII століть як джерела інформації // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць. – К., 2003. – Ч. 10. – Ч. I. – С. 136–160.

Заняття 4-5.

НАВЧАЛЬНІ ВІДЕО ТА АУДІОМАТЕРІАЛИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

1. Відеофіксація в історичних дослідженнях.
2. Документальне кіно як засіб навчання.
3. Мультимедійні проекти.
4. Особливості використання аудіовізуальних засобів на уроках історії.

Знати як використовується відеофіксація в історичних дослідженнях. Документальне кіно як засіб навчання. Види документального кіно. Основні документальні фільми, за якими можна вивчати історію. Мультимедійні проекти: етапи підготовки

Завдання: складіть запитальник та візьміть інтерв'ю у респондента (на вибір).

Підготуйте доповідь: «Софія Яблонська: перша українська жінка-кінооператор».

Презентація: «Повсякденне життя населення Азії у фотографіях Софії Яблонської»

Література:

10 фільмів, за якими можна вивчати історію України
<https://osvitoria.media/experience/10-filmiv-za-yakymy-mozhna-vchyty-istoriyu-ukrayiny/>

Колястлярук О. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності: [Електронний ресурс]. http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Uxxs/2008_14/16.pdf.

Нетеча С. Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках історії // Історія України. – 2006. – № 10. – С. 13.

Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Посібник учителя. – Харків, 2006. – 96 с. https://miliza7.ucoz.ru/Technologia/Levitas_F_L_Metodika_vikladannya_istoriyi.pdf

Подшивалова І. Використання відеофрагментів як засобу мотивації учнів до навчання на уроках історії // Таврійський вісник освіти. – 2016. – №1. – С. 226 – 230.

Яковенко Г. Методика навчання історії: Навчально-методичний посібник. – Харків: 2017. <http://dSPACE.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1656/1/pdf>

Заняття 6.

УМОВНО-ГРАФІЧНА НАОЧНІСТЬ

1. Методика роботи з картою.
2. Методика роботи з педагогічним малюнком.
3. Схеми, діаграми, графіки на уроках історії.
4. Методика роботи з контурною картою.

Знати методику роботи з картою та з педагогічним малюнком. Типи схем: 1) Технічні схеми, що показують структуру матеріальних об'єктів. 2) Локальні схеми, що демонструють переміщення на місцевості. 3) Схематичні плани – відображають статичне розташування об'єктів на місцевості. 4) Логічні схеми, що допомагають виявляти причиннонаслідкові зв'язки. 5) Графіки і діаграми, що відображають кількісне та якісне співвідношення явищ і процесів, темпи і тенденції їх розвитку. Тематичні,

порівняльні, хронологічні і синхронічні таблиці. Методика роботи з контурною картою.

Завдання: Підготуйте приклад умовно-графічної наочності (на довільну історичну тему).

Література:

Желіба О. Використання таблиць на уроках історії в 10 – 11 класах // Історія в школах України. – 2001. – №4. – С. 3 – 4.

Желіба О. Використання таблиць на уроках історії в 10 – 11 класах // Історія в школах України. – 2001. – №5. – С. 28 – 32.

Желіба О. Методика роботи з умовно-графічною наочністю на уроках всесвітньої історії в 10 – 11 класах // Історія та правознавство. – 2006. – №16. – С. 1 – 24.

Козлова Н. Карта на уроках історії // Історія та правознавство. – 2007. – №12. – С. 8 – 10.

Кохан Л. Особливості використання наочних засобів навчання в процесі вивчення гуманітарних дисциплін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2016. – Вип. 48. – С. 161 – 167.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_23

Короткова М., Студеникин А. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 192 с.
https://pozdnyakova.ucoz.ru/Praktikum/7-8/korotkova_studenikin_metodika_prepodavaniya_istori.pdf

Решетов С. Засоби умовної наочності як ефективний чинник засвоєння базового змісту програм з історії // Історія України. – 2005. – № 38. – С. 13 – 17.

Таган Л. В. Використання схем-таблиць на уроці: нові підходи // Історія та правознавство. – 2007. – №27. – С. 2 – 6.

Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна потреба // Історія в школах України. – 2007. – №4. – С.13 – 15.

Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція й картографічні вміння та навички у шкільних курсах історії // Історія в школах України. – 2008. – №5. – С. 25 – 30.

<https://www.historyua.com> – сайт «Історія в школі»

Заняття 7.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ВІЗУАЛЬНИЙ ПРОЕКТ: ПІДГОТОВКА І ЗАХИСТ

Підготовка практичного завдання – індивідуального візуального проекту для демонстрації в аудиторії. Методичне обґрунтування доцільності даного прийому. Тему індивідуального проекту пропонує студент.

Література:

Колястлярук О. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності. Електронний ресурс:

http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Uxxs/2008_14/16.pdf

Комаров Ю. Методи роботи з візуальними джерелами: [Електронний ресурс]. <http://www.novadoba.org.ua?node/67>.

Кохан Л. Особливості використання наочних засобів навчання в процесі вивчення гуманітарних дисциплін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2016. – Вип. 48. – С. 161 – 167. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_23

Нетеча С. Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках історії // Історія України. – 2006. – № 10. – С.13.

Подшивалова І. Використання відеофрагментів як засобу мотивації учнів до навчання на уроках історії // Таврійський вісник освіти. – 2016. – №1. – С. 226 – 230.

Таган Л. В. Використання схем-таблиць на уроці: нові підходи // Історія та правознавство. – 2007. – №27. – С. 2 – 6.

Теми для візуальних проектів (на вибір студента):

1. УПА в історичних фільмах.
2. УПА в світлинах.
3. Агітація і пропаганда в УПА: плакати, листівки, облігації.
4. Депортації 40-х – 50-х років ХХ ст. у світлинах.
5. Івано-Франківськ на старих листівках.
6. Побут післявоєнного села (50-ті – 60-ті рр. ХХ ст.) у фотографіях.
7. Повсякденне життя у СРСР у фотографіях.
8. Святкові листівки радянської доби.
9. Історична карикатура.
10. Стиль життя кінця 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. (мода, ретро) у світлинах.
11. Сучасні молодіжні субкультури у світлинах.
12. Історія Майдану в документальному кіно.
13. Історія населеного пункту (на вибір) у візуальних джерелах.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Наочні засоби на уроках історії		
1	Вступ до дисципліни «Візуальна історія в шкільних курсах»	2
2	Наочні засоби навчання історії	2
3	Образотворча наочність на уроках історії	2
Змістовий модуль 2. Візуальний проект		
5	Навчальні відео та аудіо-матеріали на уроках історії	4
6	Умовно-графічна наочність	2
7	Індивідуальний візуальний проект	2
Всього		14

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Наочні засоби на уроках історії		
1	Наочні засоби навчання історії	2
Змістовий модуль 2. Візуальний проект		
2	Індивідуальний візуальний проект	2
Всього		4

САМОСТІЙНА РОБОТА
Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Наочні засоби на уроках історії		
1	Образотворча наочність на уроках історії	8
Змістовий модуль 2. Візуальний проект		
2	Навчальні відео та аудіо-матеріали на уроках історії	4
3	Умовно-графічна наочність	3
4	Індивідуальний візуальний проект	16
Всього		31

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Наочні засоби на уроках історії		
1	Вступ до дисципліни «Візуальна історія в шкільних курсах»	2
2	Наочні засоби навчання історії	2
3	Образотворча наочність на уроках історії	8
Змістовий модуль 2. Візуальний проект		
4	Навчальні відео та аудіо-матеріали на уроках історії	8
5	Умовно-графічна наочність	5
6	Індивідуальний візуальний проект	16
Всього		41

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з навчальною літературою, джерелами.

Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у рамках підготовки індивідуального завдання-проекту (презентації, відеофільму, карти).

Завдання для самостійної роботи.

Презентація на тему «Агітаційні плакати радянської доби»; «Агітація і пропаганда в УПА: плакати, листівки, облігації»; «Івано-Франківськ на старих листівках» (на вибір студента).

Скласти запитальник та взяти інтерв'ю у респондента (на вибір).

Доповідь: «Софія Яблонська: перша українська жінка-кінооператор».

Презентація: «Повсякденне життя населення Азії у фотографіях Софії Яблонської».

Скласти приклад умовно-графічної наочності (на довільну історичну тему).

Індивідуальний візуальний проект (на вибір студента)

Вимоги до оформлення мультимедійного проекту

Мультимедійні проекти (презентації) виконуються у програмі для підготовки презентацій Power Point. Об'єм такого проекту повинен складати не менше ніж 20 сторінок (слайдів). Структура проекту має відповідати структурі реферату. На одній сторінці (слайді) розміщуються 1–2 зображення, підписи або текст. Зображення мають складати не менше 2/3 об'єму проекту (презентації).

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Основні поняття візуальної історії.
2. Інституалізація візуальної історії.
3. Візуальна історія в школі як інструмент для розвитку критичного мислення учнів.
4. Класифікація наочних засобів навчання.
5. Види образотворчої наочності.
6. Історичні картини та портрети як джерело.
7. Агітаційні плакати як історичне джерело.
8. Використання карикатур і фото у навчанні історії.
9. Відеофіксація в історичних дослідженнях.
10. Документальне кіно як засіб навчання.
11. Особливості використання аудіовізуальних засобів на уроках історії
12. Методика роботи з картою.
13. Методика роботи з педагогічним малюнком.
14. Схеми, діаграми, графіки на уроках історії.
15. Методика роботи з контурною картою.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Семестровий контроль рівня знань та успішності студентів відбувається у формі підсумкової оцінки.

Поточний контроль знань

При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, знання візуальних джерел, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуального завдання, контрольної роботи.

Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, контрольної роботи та індивідуального проекту. Вона є середнім арифметичним всіх отриманих оцінок.

Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.

Приклад обрахунку підсумкової оцінки:

З дисципліни студент протягом семестру отримав 4, 4, 3.
Підсумкова оцінка за семестр складає: $(4+4+3) : 3 = 3,66667 \approx 4$.

З дисципліни студент протягом семестру отримав 3, 2, 3.
Підсумкова оцінка за семестр складає: $(3+2+3) : 3 = 2,66667 \approx 3$

Принципи оцінювання роботи студентів на практичних заняттях

Оцінювання знань студентів на практичних заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою.

«5» балів – знання студента відмінні.

Студент(ка) глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з курсу «Візуальна історія в

шкільних курсах». Виявляє усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Вміє порівняти, співставити різні явища і процеси, дати вичерпний аналіз проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дисципліни, добре орієнтується у візуальних матеріалах. Вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію візуальних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Вміє складати таблиці, схеми, різні типи планів, готувати роздатковий матеріал, електронні бази аудіо та відеоінформації. Вміє на високому рівні підготувати візуальний проект. Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва; а також проводить діяльність, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини в навчальних, наукових і просвітницьких цілях.

Вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо.

«4» бали – знання студента добрі.

Студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання та підготовки візуального проекту. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію візуальної історії, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.

Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників.

Студент вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію візуальних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Вміє на належному рівні розробити візуальний проект та захистити його. Має певний рівень синтетичного мислення. Вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Розуміє значення культури як

форми людського існування, поважає різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва; а також проводить діяльність, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини в навчальних, наукових і просвітницьких цілях.

Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Однак допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загальною правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.

«3» бали – знання студента задовільні.

У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у ній є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом візуальної історії, задовільно орієнтується в історичній хронології; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.

Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) посередньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, до кінця не здатен(на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати відповідь. Вміє організовувати пошук візуальних історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній

діяльності. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Не вміє на високому рівні розробити візуальний проект і захистити його. Мінімально використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій.

Загалом студент(ка) володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки.

«2» бали – знання студента незадовільні.

У студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен(на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%); не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерела з візуальної історії.

Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організовувати пошук візуальних історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси та інноваційні технології у навчальній діяльності. Не вміє розробити індивідуальний візуальний проект та захистити його. Не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

Контрольна робота

Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з даної навчальної дисципліни.

Контрольна робота включає 2 теоретичні завдання і 2 практичних (скласти схему, таблицю) по 5 балів за кожне.

Критерії оцінювання на контрольній роботі:

«5» балів – знання студента відмінні.

Студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу з курсу «Візуальна історія в шкільних курсах», усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у ній відсутні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями з візуальної історії, методами досліджень та вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом візуальної історії, відмінно орієнтується в історичній хронології; вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.

Студент(ка) на високому рівні володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із

позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію візуальних історичних джерел або інформації методичного характеру, зокрема із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Вміє складати таблиці, схеми, різні типи планів, готувати роздатковий матеріал, електронні бази аудіо та відеоінформації. Виявляє синтетичне мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, міждисциплінарний підхід. Демонструє вдосконалені з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

«4» бали – знання студента добрі.

Студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу з курсу «Візуальна історія в шкільних курсах», усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями з візуальної історії, методами досліджень та вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології; вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.

Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем; будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактору в

історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію візуальних історичних джерел або інформації методичного характеру, зокрема із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Вміє складати таблиці, схеми, різні типи планів, готувати роздатковий матеріал, електронні бази аудіо та відеоінформації, але робить незначні помилки. Виявляє певний рівень синтетичного мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, міждисциплінарний підхід. Демонструє вдосконалені з добрим достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

«3» бали – знання студента задовільні.

У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; письмова відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями з візуальної історії на рівні їх перерахунку. Посередньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом візуальної історії, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє методикою проведення досліджень; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.

Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви й

зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не має синтетичного мислення.

«0 – 2» бали – знання студента незадовільні.

У студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, методикою досліджень та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію і наукову періодизацію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією, не вміє складати історичні схеми і таблиці; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.

Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не розуміє проблематику ролі й місця людини в історичному процесі. Не має синтетичного мислення, безвідповідально ставиться до обраного фаху.

Критерії оцінювання проекту:

5 балів – проект виконаний на «відмінно»

Глибоке, чітке і логічне розкриття проблеми, дотримання наукових норм оформлення, відображена власна позиція. Студент(ка) ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з візуальної історії. Виявляє усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Вміє організувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію візуальних джерел (як

українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Вміло підбирає візуальний матеріал до проекту.

4 балів – проект виконаний на «добре»

Обґрунтоване розкриття проблеми, є незначні помилки в оформленні візуального проекту. Студент(ка) ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з методики підготовки візуального проекту. Виявляє усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію візуальних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Вміло підбирає візуальний матеріал до проекту, але він має несуттєві помилки та неточності.

3 бали – проект виконаний на «задовільно»

У візуальному проекті озкрито лише окремий аспект проблеми, є суттєві помилки в оформленні. У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на при підготовці проекту; відповідь не чітка і спрощена, у проекті є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, візуальними джерелами та не вміє їх використовувати під час підготовки індивідуального завдання. Проект підготовлений формально.

0-2 бали – проект виконаний на «незадовільно»

Проект не зарахований. Студент(ка) не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, методикою підбору джерел до візуального проекту та не вміє їх використовувати під час підготовки індивідуального завдання. Не вміє організовувати пошук візуальних історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси та інноваційні технології у навчальній діяльності.

Для того, щоб одержати **підсумкову оцінку**, студентові необхідно виконати всі види роботи. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як середнє арифметичне оцінок за поточний контроль знань на практичних заняттях, за контрольну роботу та підготовку і захист проекту.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Гюс П. Візуальна історія світу. – Харків: Віват, 2017. – 80 с.
2. Дубінський В. Методика викладання історії в школі. – Кам'янець-Подільський, 2005. – 81 с. Електронний ресурс: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/>
3. Короткова М., Студеникин А. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 192 с. https://pozdnyakova.ucoz.ru/Praktikum/7-8/korotkova_studenikin_metodika_prepodavaniya_istori.pdf
4. Кохан Л. Особливості використання наочних засобів навчання в процесі вивчення гуманітарних дисциплін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2016. – Вип. 48. – С. 161 – 167. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_23
5. Курилів В. Методика викладання історії: Навч. посібник. – Львів, Торонто: Світ, 2003. – 248 с. Режим доступу: http://litopysets.at.ua/kuriliv_v-i.metodika_vikladannja_istoriji.pdf
6. Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Посібник учителя. – Харків: 2006. – 96 с. Режим доступу: https://miliza7.ucoz.ru/Technologia/Levitas_F_L_Metodika_vikladannya_istoriyi.pdf
7. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
8. Рачков Є. Методи та підходи візуальної історії: аналіз історіографії // Харківський історіографічний збірник. – 2015. – Т. 14. – С. 27 – 41. Електронний ресурс: <https://periodicals.karazin.ua/historiography/article/view/7516>
9. Яковенко Г. Методика навчання історії: Навчально-методичний посібник. – Харків, 2017. – 324 с. Режим доступу: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1656/1/pdf>

Додаткова література

10. Бережна Т. Карикатура як особливе джерело історичної інформації // <http://journal.osnova.com.ua/article/70802->
11. Богачик Т. Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін // Історія України. – 2005. – № 44. – С. 4 – 6.
12. Десятов Д. Використання відеоджерел на уроках історії // Історія та правознавство. – 2005. – №14. – С. 6 – 8.

13. Десятов Д. Використання комп'ютерних програм для створення мультимедійних опорних конспектів // Історія в школі. – 2008. – №11 – 12. – С. 53 – 55.
14. 10 фільмів, за якими можна вивчати історію України <https://osvitoria.media/experience/10-filmiv-za-yakymy-mozhna-vchyty-istoriyu-ukrayiny/>
15. Желіба О. Використання таблиць на уроках історії в 10 – 11 класах // Історія в школах України. – 2001. – №4. – С. 3 – 4.
16. Желіба О. Використання таблиць на уроках історії в 10 – 11 класах // Історія в школах України. – 2001. – №5. – С. 28 – 32.
17. Желіба О. Методика роботи з умовно-графічною наочністю на уроках всевітньої історії в 10 – 11 класах // Історія та правознавство. – 2006. – №16. – С. 1 – 24.
18. Ковалевська О. Візуальні дослідження та іконографія: проблема розмежування об'єкта, методу та понятійно-категоріального апарату // Спеціальні історичні дисципліни. – 2013. – № 22. – С. 296 – 304.
19. Ковалевська О. Іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст. – К., 2013. – 420 с. <http://resource.history.org.ua/item/0009091>
20. Ковалевська О. Зображення крізь віки: іконографія козацької старшини ХVІІ – ХVІІІ ст.: у 2 ч. – К., 2014. – Ч. 1: Монографія. – 314 с.; Ч. 2: Додатки. – 330 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-7358-0/978-966-02-7358-0.pdf>
21. Козлова Н. Карта на уроках історії // Історія та правознавство. – 2007. – №12. – С. 8 – 10.
22. Колястлярук О. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності: [Електронний ресурс]. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Uxxs/2008_14/16.pdf.
23. Комаров Ю. Методи роботи з візуальними джерелами [Електронний ресурс]. <http://www.novadoba.org.ua?node/67>.
24. Комаров Ю. Запам'ятовується назавжди! (З практики використання політичних карикатур у шкільному викладанні історії // Історія в школах України. – 2004. – №1. – С. 15 – 20.
25. Комаров Ю. Мить, зупинись! Ти – історична! (З досвіду використання фотоматеріалів на уроках історії) // Історія в школах України. – 2006. – №4. – С. 15 – 20.

26. Комп'ютерні ігри історичної тематики. Електронний ресурс: <https://www.historyua.com/2018/09/16/komp-yuterni-igry-istorychnoyi-tematyky/>
27. Мазур Л. Визуалізація історії: новий поворот в розвитку історичного познання // Електронний ресурс: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/36585/1/qr_3_2015_09.pdf
28. Нетеча С. Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках історії // Історія України. – 2006. – № 10. – С. 13.
29. Подшивалова І. Використання відеофрагментів як засобу мотивації учнів до навчання на уроках історії // Таврійський вісник освіти. – 2016. – №1. – С. 226 – 230.
30. Рабенчук О. До питання про візуальне як джерело історичних досліджень // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – 2012. – № 17. – С. 29 – 39.
31. Рачков Є. Методи та підходи візуальної історії: аналіз історіографії // Харківський історіографічний збірник. – 2015. – Т. 14. – С. 27 – 41. Електронний ресурс: <https://periodicals.karazin.ua/historiography/article/view/7516>
32. Ревель Ж. Общественное использование истории: ожидания и неясности [Електронний ресурс] // Гефтер. – Режим доступу: <http://gefter.ru/archive/4868/>.
33. Решетов С. Засоби умовної наочності як ефективний чинник засвоєння базового змісту програм з історії // Історія України. – 2005. – № 38. – С. 13 – 17.
34. Сиферт М. Візуалізація історії: задум і репрезентація в підручниках з історії. Електронний ресурс: http://uamoderna.com/images/archiv/9/8_UM_9_Statti_Siefert.pdf
35. Суховарова-Жорнова О. Методи дослідження історичних портретів XVII – XVIII століть як джерела інформації // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: 36. наук. праць. – К., 2003. – Ч. 10. – Ч. I. – С. 136–160.
36. Таган Л. В. Використання схем-таблиць на уроці: нові підходи // Історія та правознавство. – 2007. – №27. – С. 2 – 6.
37. Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна потреба // Історія в школах України. – 2007. – №4. – С. 13 – 15.
38. Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція й картографічні вміння та навички у шкільних курсах історії // Історія в школах України. – 2008. – №5. – С. 25 – 30.

Інформаційні ресурси

39. <http://resource.history.org.ua> – сайт Інститут історії України
40. <https://www.historyua.com> – сайт журналу «Історія в школі»
41. <http://journal.osnova.com.ua/journal/15> – сайт журналу «Історія та правознавство»
42. http://undip.org.ua/news/fahovi_detail.php?ID=368 – сайт журналу «Комп'ютер у школі та сім'ї»

Навчально-методичне видання

ДРОГОБИЦЬКА ОКСАНА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
НАУКОВИЙ СЕМІНАР
«ВІЗУАЛЬНА ІСТОРІЯ В ШКІЛЬНИХ КУРСАХ»
для студентів IV курсу
спеціальності «014.03 Середня освіта (Історія)»**

Комп'ютерна верстка: *Igor Vitriiv*

Формат 60x84/16. Папір офсет. Гарнітура "Times New Roman".